

תורה שבת

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פרוש רש"י

פרשת קרח | גיליון קכ"ד (שנה ג') | סיון תשפ"ו

פנינים מאורים לשולחן השבת

פרד"ס התורה

פשט

בית או אהל?

וַתְּבַלַע אֹתָם וְאֵת בְּתֵיהֶם (במדבר טו, לב)

יש לדקדק, שהרי לעיל נקרא מקום מגורים בשם 'אהל', כאמור 'אהלי האנשים וגו' פתח אהליהם וגו', ומדוע כאן נקט הכתוב 'ואת בתיהם'?

מבאר הגה"ק רבי שלמה קלוגר ז"ע בספרו 'אמרי שפר': 'בית' נקרא מקום קבוע, ואילו 'אהל' היא דירת עראי, והנה כשהיו ישראל במדבר לא חנו במקום קבוע, רק באהל עראי, אבל עכשיו כשנבלעו באדמה, נשאר שם קבועים וקבורים לדורות, כך שאהלי העראי הפכו לבתי קבע.

רמז

תשטרר - כ"ב אותיות התורה

פִּי תִשְׁתַּרְר עֲלֵינוּ גַם הַשְּׁתַרְר (במדבר טו, יג)

בדרך רמז מובא בספר 'פענח רזא': בכל התורה אין עוד תיבה בעלת מספר גימטריא גבוה כל כך כמו תיבת 'תשטרר' (1500). גם אם נצרף את מספר הגימטריא של כל אותיות האל"ף בי"ת, יעלה מניינם יחד 1500 פחות חמש (1495). וכאשר נוסיף עליהם עוד מספר 5, כנגד חמשת האותיות הסופיות - מנצפ"י, הרי סך כל האותיות עולה בדיוק 1500. זהו שטענו עדת קרח: **פִּי תִשְׁתַּרְר עֲלֵינוּ** - כלום סבור אתה להשטרר בגלל ששמעת מפי הגבורה את כל התורה הכתובה בכ"ב אותיות התורה, הלא כל העדה כולם קדושים, וגם אנו שמענו התורה מפי הגבורה.

דרוש

בן כמה היה קרח?

וַיִּקַּח קִרְחָא (במדבר טו, א) וַיִּקְרַח שְׁפָאָה הִיא, מִה רָאָה לְשִׁטּוֹת זֶה? עֵינָיו הִטְעָמוּ: רָאָה שְׁלִשְׁלֹת גְדוּלָה יוֹצֵאָה מִקְנֵהוּ, שְׁמוֹאֵל וְכו' (רש"י פסוק ז)

במדרש תנחומא מובא הלשון 'פקח גדול היה קרח ומטועני הארון'. מבאר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע בספרו 'מדרש יהונתן', בהקדם מה שנחלקו בגמרא (תגיגה יד, א) אם אפשר למנות על הציבור פרנס שאינו בן חמישים. והנה יש להוכיח כדעת הסוברים שגם מי שאינו בן חמישים שנה יכול להיות פרנס, שהרי שמואל הנביא חי חמישים ושתים שנה, ומלך על ישראל במשך י"א שנה, נמצא שהתמנה כפרנס כשהיה רק בן מ"א שנה.

והנה קרח שהיה מטועני הארון, בוודאי לא היה בן חמישים שנה, שהרי בלויים נאמר (במדבר ח, כה) וּמִן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבָא הַעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד, ובכן יבוארו דברי חז"ל: וקרח שפיקח היה - ובחכמתו ידע שיש דעה שאין ממנים פרנס על הציבור כשאינו בן חמישים, ומטועני הארון היה - כך שבהכרח לא היה בן חמישים, מה ראה לשטות זו, לבקש להנהיג את ישראל כשהוא אינו בן חמישים, אלא עינו הטענו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל וכו', ומשמואל הנביא מוכח שגם מי שאינו בן חמישים יכול להתמנות פרנס על הציבור.

סוד

קרח ומשה - קין והבל

וְאֵם בְּרִיאָה יִקְרָא ה' וּפְצִיחָה הֶאֱדָמָה אֵת פִּיָּהּ (במדבר טו, ל)

גילה האר"י הק', שקרח היה גלגול נשמת קין שהרג את הבל, ומשה היה גלגול נשמת הבל. מוסיף השל"ה הק', שלכן נענש קרח דווקא בעונש שהאדמה תפצה פיה בלועו אותו, מידה כנגד מידה על האמור אצל קין (בראשית ד, יא) אֲשֶׁר פָּצְתָה אֵת פִּיָּהּ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיהָ מִיָּדָה.

בספר 'מאורי אור' כותב המקובל הגה"ק רבי מאיר ביקיאים ז"ע, מחכמי סלונקי, שזו כוונת הכתוב בפרשה וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה, כשם שנאמר אצל קין (בראשית ד, ח) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵי הַבְּלָאִים, כעת שוב התעורר ענין זה, כאשר קם קרח - גלגול קין, לפני משה - גלגול הבל.

מחלקת קרח; שמירת המקדש ומתנות כהונה

נושאי הפרשה: מחלקת קרח ועדתו • מיתת מקריבי הקטרת • תפלת משה • הבליעה באדמה • צפוי המזבח • תלונות ישראל והמגפה • עצירת המגפה בקטרת • פריחת מטה אהרן • שמירת המקדש • מתנות כהונה.

בשנה השנית לצאתם ממצרים, קמו קרח ועדתו לערער על הנהגת משה ואהרן, מה שהסתיים בענש בליעתם באדמה ושרפה פא"ש. מאפ"ם התגלגלו הדברים למגפה בעם, ובעקבות כך פא"ש הצויי לשמירת המקדש, ונתינת מתנות כהונה.

כ"ד מתנות כהונה	
עשר מתנות הנאכלות במקדש:	
א	חטאת בהמה
ב	חטאת העוף
ג	אשם ודאי
ד	אשם תלוי
ה	שלמי ציבור
ו	לוג שמן של מצורע
ז	שתי הלחם
ח	לחם הפנים
ט	שיירי מנחות
י	מותר העומר
ארבע מתנות הנאכלות בירושלים:	
יא	כבוד בהמה טהורה
יב	ביכורים
יג	המורס משלמים ותודה: הזה ושוק (וארבע תולות מלחמי תודה) והמורס מאיל ניר: דוּע, חלה וריק
יד	עורות קדשים
עשר מתנות הניתנות בכל מקום:	
טו	תרומה גדולה
טז	תרומת מעשר
יז	חלה
יח	ראשית הגז
יט	זרוע לחיים וקיבה
כ	פדיון הבן
כא	פדיון פטר חמור
כב	שדה אחוזה שהוקדשה ומכרה הגובר, שחוזרת ביובל לכהנים
כג	שדה הרמים
כד	גול הגז

א. הבן השני
ארבעה בנים היו לקחת בן לוי: **א. עמרם**, **ב. יצהר**, **ג. חזקוני**, **ד. עוזיאל**. לאחר שמשה מינה - על פי ציווי ה' - את אליצפן, בן עוזיאל, כנשיא בני קהת, קינא על כך קרח בן יצהר, וטען: אחרי שמושה ואהרן, בני עמרם הבכור, נטלו כבר תפקיד של גדולה, הרי התפקיד הבא שייך לי, בנו של יצהר - הבן השני של קהת, ולא לאליצפן שהוא בנו של עוזיאל - הבן הרביעי.

אל קרח הצטרפו גם דתן ואבירים ואון בן פלת משבט ראובן, ונוסף, לקח קרח 250 ראשי סנהדראות, רובם משבט ראובן, כל אלו נקאלו על משה ואהרן, וטענו: מדוע תתנשא על קהל ה'? הרי כל העדה קדושים!

ב. ליצנות בלילה

כששמע משה את דבריהם נפל על פניו מרוב צער על חטאם, ואמר לאהרן ולקרח ולכל 250 האנשים, להכין מחר קטורת בתוך מחנות, ומי שיישאר בחיים - הוא הכהן שבו בחר ה'. בכל אותו הלילה הקוהל קרח את העדה בבדרי ליצנות.

משה גם שלח שליחים לדתן ואבירים שיבואו אליו לפייסם, אך כאשר הם סירבו לבוא התפלל משה אל ה' שלא יקבל את הקרבנות שלהם.

ג. בליעת אהלים

בבוקר נראה כבוד ה' בעמוד הענן, והודיע למשה ואהרן שיכלה את כל העדה, אך לאחר תפילת משה ואהרן התרצה ה' שיכלה רק את החוטאים. לאחר שהזהיר משה את כל

העדה להתרחק מאהלי הרשעים, פתחה האדמה את פיה ובלעה את עדת קרח, את כל משפחותיהם, לרבות תינוקות קטנים, ואת כל אהליהם ורכושם. כשיצא הקוהל שזם ונבלעו באדמה ברחו כל ישראל, כי אמרו פן תבלע הארץ גם אותנו. בנוסף, איש יצאה ושרפה למוות את 250 מקריבי הקטורת.

התורה וההפטרה

בפרשתנו נאמר לא תמוז אהרן מקום נשאתי וגו', ומכאן הקשר להפטרה בדברי שמואל הנביא, שהעיד על עצמו **את שור מי לקחתי ותמוז מי לקחתי**. קשר נוסף, כותב הלבוש, משום ששמואל היה מצאצאי קרח, ולכן מופיעים בהפסרת שמואל הנביא.

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

לְמִשְׁחָה | לְכָל קְדָשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּמִים לְמִשְׁחָה (במדבר יח, לְמִשְׁחָה - לְגִדְלָה (רש"י))

בפרשת השבוע, נאמר בעשרים וארבע מתנות הכהונה אֶלְךָ נִתְּמִים לְמִשְׁחָה, וחז"ל פירשו (סוטה טו, א; ונחים א, א) שתיבת 'למשחה' פירושה: 'לגדולה', כלומר שהקרבנות נאכלים בדרך כבוד וגדולה כדרך שמלכים אוכלים, ולכן רשאים הכהנים לאכול את בשר הקרבן בין צלי ובין מבושל, ולהוסיף בבשר תבלינים ויין ושמן. לכתחילה ראו שהכהנים יאכלו את בשר הקרבנות דווקא צלי ועם חרדל כדרך שהמלכים אוכלים (חולין קלב, ב). בנוסף, עליהם לאכול הקרבנות על השוּבֵע, לאחר שכבר אכלו מאכלי חולין, ולא בדרך רעבתנות, כי גם זה בכלל 'למשחה' כדרך שמלכים אוכלים (רש"י פסחים פו, א ד"ה אין). כחלק ממצות 'למשחה' יש לאכול את מתנות הכהונה דווקא בישיבה ולא בעמידה (תוספות יומא כה, א ד"ה אין), ויש אומרים שצריך לאוכלם בהסיבה (תוס' ר"ד שם).

ענינים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

רָגַע | הִפְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאָכְלָה אֹתָם פְּרָעַע (במדבר טו, טא)

אחד משיבושי הלשון שהשתרשו בימינו, הוא השימוש במילה 'רגע' כלפי חלק אחד מתוך שישים בדקה, ובמילה 'דקה' כלפי חלק אחד מתוך שישים בשעה. אולם הפירוש המקורי בלשון הקודש למילה רגע הוא: פרק זמן קצר ומועט, כלשון רש"י בספר תהלים (ו, יא) 'רגע - במעט זמן', וכן בספר איוב (כ, ה) 'רגע - בזמן מועט'. כך גם כאן בפסוק וְאָכְלָה אֹתָם פְּרָעַע תרגם אונקלוס 'כשעה', ובתרגום יונתן 'כשעה זעירא'. בגמרא מובא (ברכות ז, א) שהק"ה זועם בכל יום רגע, יש אומרים שרגע זה הוא חלק 'אחד מחמישים ושמונה אלף ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה' (1/58888) [ובתלמוד ירושלמי אמרו: אחד מחמישים ושש אלף ושמונה מאות ארבעים ושמונה (1/56848)], ויש אומרים ששיעורו כשיעור זמן אמירת המילה 'רגע'. בחשבון מולד החודש כתב הלבוש (ס' תנח) שהשעה מתחלקת לתת"ף חלקים (1080), וכל חלק יש בו ע"ו רגעים, כך שבכל שעה יש 82,080 רגעים. בלשון הפוסקים יש הקוראים בשם 'רגע' לחלק אחד משישים בשעה [הנקרא כיום 'דקה'], כך למשל באפיית מצות מוזכר המושג 'ח"ח רגעים', כשהכוונה ל"ח דקות.

ארס הליצנות

וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרְחָ אֶת פֶּל הָעֵדָה (במדבר טז, טז) בְּדַרְבֵּי לִיצְנֹת (רש"י).

כאן גילה לנו רש"י הק' את ארס וסכנת דברי הליצנות. כן מובאים במדרש (ילקוט שמעוני) כמה סיפורי ליצנות שאמר קרח כנגד משה, גם בסיפורים וטענות שאינם יכולים להיות במציאות, כי זו כוחה של ליצנות אחת הדוחה מאה תוכחות, גם אם אין בה כל תוכן וממשות, יש בכוחה לרופף את עמודי האמונה, להחליש את יסודות התורה ולבטל את עמודי היראה.

'הא. הא. הא.'

עם סיום אחת משיחותיו של המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל, שהייתה שיחה מוסרית מיוחדת במינה, ניגש אליו אחד מהשומעים ואמר לו: 'זו שיחה כל כך חזקה עד שאי אפשר לאדם להפריך ולדחות אותה!'. נענה אליו המשגיח זצ"ל ואמר: 'אני יכול לדחותה בכמה מילים: 'הא. הא... זוהי המציאות של ליצנות, שאפילו מילים קלות כאלו, מילים של קול הברה בעלמא וחסרות משמעות, כשהן נאמרו בנימה של ליצנות, בכוחן לדחות דברי תוכחה ומוסר מהאדם לחלוטין!'

כמו ארבעס לקיר

באחת השיחות שמסר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל ליינשטיין זצ"ל בישיבת פוניבז', יצא מגדרו והשמיע אמרה נפלאה: ישנו פתגם יהודי קדום בשפת האידיש: 'ס'קלעבט זיך אויז ווי ארבעס צום וואנט' [הם אינם נדבקים זה לזה, כמו שארבעס - גרגרי חמוס מבושלים, אינם נדבקים אל הקיר]. רגילים להשתמש בפתגם זה כאשר מבקשים להביא דוגמה לשני דברים השונים האחד מהשני באופן קיצוני, עד שאינם נדבקים זה לזה. המש"ך והסביר המשגיח: יש לחקור, מדוע הארבעס אינם נדבקים לקיר, האם משום שהקיר הוא ישר וחלק, או שמא משום שהארבעס הם עגולים? והתשובה היא: זה וזה גורם! הארבעס אינם נדבקים לקיר גם משום שהקיר ישר וגם משום שהארבעס הם עגולים. כאן הרצינו פניו של המשגיח ואמר בכובד ראש: 'דעו לכם, תורה וליצנות הם שני דברים נפרדים לגמרי! שונים זה מזה! הם אינם נדבקים זה בזה כמו שארבעס אינו נדבק לקיר, בגלל שתי סיבות, הן בגלל שהתורה כל כך ישרה, והן בגלל שהליצנות כל כך עקומה, שמאבדת את ההגיון והשכל הישר!...'

אחד ממאה של ליצנות

תלמידי ישיבת 'מתיבתא' בלונדון, זכו באחד הימים לביקורו של כ"ק האדמו"ר רבי ישראל אברהם מסקולען זי"ע, שהשמיע באוזניהם שיחת מוסר במשך כשעה ומחצה. עם סיום השיחה המעוררת, ענה ואמר ראש הישיבה הגה"ח רבי חיים ברייש זצ"ל: ידוע מאמר החכם 'ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות', ובכן בואו חשבון, אם ליצנות אחת דוחה מאה דרשות מוסר של הרבי מסקולען, נמצא שכדי לדחות חמישים דרשות של הרבי, די במחצית ליצנות, ואילו כדי לדחות עשרה דרשות, די בעשירית של ליצנות, וכדי לדחות דרשה אחת, אין צריך יותר מאחד-ממאה של ליצנות. שמא תאמרו מה הכוונה "אחד ממאה של ליצנות"? התשובה היא: קריצת עין קלה ברזו של ליצנות, לזאת יקרא אחד ממאה של ליצנות! ובכוחה לדחות שיחה שלימה של שעה ומחצה!

הקלקול בישיבת וולאז'ין

מעיד ומספר מרן פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א: מורי ורבי הגה"צ רבי משה שניידער זי"ע היה מזהיר מאוד להתרחק ממידת הליצנות, כי תחילת הקלקול בישיבת וולאז'ין היתה על ידי קבוצה קטנה של בחורים, שאף שהיו לומדים תורה בישיבה ככל הבחורים, אבל עשו ליצנות מדברים שבקדושה, ובכח זה עקרו את האמונה מלב השומעים, עד שקלקלו רבים מבני ישיבת וולאז'ין, והוסיף מורי ורבי שגם כל כוחם של המשכילים ברוסיה ובפולין, היה על ידי כח הליצנות, כי על פי השכל לא היו יכולים לפעול כלל, לכן פתחו בדברי ליצנות, כי דברי ליצנות, גם כשאין בהם שום דיבורי הגיון ושכל, בכוחם לזלזל ולהמעיט בערכו של דבר, וכך הכניסו ארס בליבות השומעים שחדר אליהם לאט לאט עד שהיפך אותם לגמרי רח"ל.

לדעת חכמה ומוסר להבין

פניני מוסר, חכמה, וחיוזיק, מתוך פסוקי הפרשה

אזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדרוק הלשון

הָאִישׁ אֲחָד יִחְטָא וְעַל פֶּל הָעֵדָה תִּקְצָף (במדבר טז, טז) אֲו יִדְעֶה?

ר' אבטליון, מלמד תשב"ד ותיק, זכה בעשרות השנים האחרונות ללמד אלפי תלמידים. רבים זוכרים לטובה את האופן בו הוא לימד את החומש בהתלהבות, וכשהיה מגיע לפסוקים שמשמעותם לשון תמיהה, היה מגביה קולו ונעימה ארוכה של תמיהה, כך למשל היה נוהג מדי שנה, לומר ברצף אחד של תמיהה 'הָאִישׁ-אֲחָד יִחְטָא וְעַל-פֶּל-הָעֵדָה תִּקְצָף?!...'

אולם אשתקד, כאשר הצטרף ללומדי 'תורה שבכתב', והחל ללמוד את פירוש רש"י בהבנה ובעיון, למד את דברי רש"י שכתב: 'הָאִישׁ אֲחָד - הוא החוטא; וְאֵתָהּ עַל פֶּל הָעֵדָה תִּקְצָף', וגילה כי כמה מפרשים (מירא דכ"א; לשון חיים) מבארים שכוונת רש"י לומר, שתחילת הפסוק בתיבות 'הָאִישׁ אֲחָד יִחְטָא', אינו בלשון תמיהה, כי אם כן היתה האות ה' צריכה להיניק בניקוד פת"ח, כי כן הדרך בכל ה' שהוא לשון תמיהה שהיא מנוקדת בפת"ח [כמו למשל (דברים ד, לב) הִנְהִיָּה פְּהַר הַגְּדֹל הַהוּא?!], וכיון שהוא נקוד כאן בקמ"ץ - 'הָאִישׁ', בהכרח שאין זו לשון תמיהה, אלא בלשון ה' הידיעה, שדרכו להיניק בניקוד קמ"ץ כאשר האות שלאחריו הוא אות א' [כמו למשל 'הָאִישׁ']. וכך היא כוונת הכתוב, שאמר משה: 'הָאִישׁ אֲחָד יִחְטָא! - (בניחותא), כלומר, הרי רק האיש האחד הידוע חטא, ואם כן יש לָךְ מִנְפֵּי עַל-פֶּל הָעֵדָה תִּקְצָף?' (צחק) פירשו את דברי רש"י באופן אחר, שכוונת רש"י לומר שאין עיקר התמיהה בחלק הראשון של הפסוק 'הָאִישׁ אֲחָד יִחְטָא?' שאז היה משמע כאילו רצה לשאול 'וכי רק אחד חטא והרי רבים חטאו?' (וזה אינו נכון, שהרי באמת רק אחד חטא), אלא זו תמיהה אחת ארוכה מתחילת הפסוק ועד סופו: היתכן מצב כזה, שאיש אחד הוא חוטא, ואתה על כל העדה תקצוף?!'

הנגיעות הנסתרות

וַיִּקַּח קִרְחָ (במדבר טז, טא) פֶּרְשָׁה זוּ יָפָה נְדָרְשָׁת (רש"י) בספרו 'נתיבי ישרון', מביא הגה"ח רבי ישראל לוריא שליט"א, פנינה יקרה משמו של הגה"ח רבי דוד וינברג זצ"ל, לפרש את דברי רש"י בדרך צחות: פרשה זו של מחלוקת, יפה נדרשת, כלומר, בכל מחלוקת בין שני צדדים, כאשר כל צד מציג עמדתו, אל תקבל הטענות לפי פשוטם, אלא תדרוש יפה ותחקור היטב עד שתגלה שמאחורי כל טענה מסתתרת איזה נגיעה אישית או מטרה סמויה אחרת...

ללחום בכל הלשון

וַיִּקְהַלוּ עַל מִשְׁחָה (במדבר טז, טז)

נשאל מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל, איך היה קרח יכול לחלוק על משה, והרי אמרו בגמרא (יומא עה, א) שלצדיקים ירד המן על יד פתח בתיהם, והרשעים היו צריכים ללקט הרחק מבימתם, ואם כן, היו יכולים לראות שהצדק עם משה שהרי המן ירד סמוך לביתו, ואילו לקרח ירד המן במקום רחוק. השיב על כך הרב שטיינמן במתק חכמתו: כאשר ראה קרח שהמן ירד רחוק מבימתו, הסיק מכך שיש עליו

תביעה משמים מדוע אינו לוחם בכל כוחו נגד משה לרדופו עד חורמה... ואם תאמר מדוע אצל משה יורד המן סמוך לביתו, על כך ענה קרח: אולי משה רבינו הוא צדיק ואדם גדול, אבל אינו ראוי להיות 'מנהיג', ולפיכך יש ללחום נגד הנהגתו...

לומדי תורה - מעל כולם

הַמְעַט מִכֶּם פִּי הַבְּדִיל אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם וגו' (במדבר טז, טז) בסיום אחד משיעוריו בישיבה, נענה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ואמר לבחורים בהתרגשות: אתם לומדי התורה, הנכם מזכי הרבים הגדולים ביותר, עליכם העולם עומד, ואינכם צריכים לחפש לעסוק בשום דבר אחר. רַב לָכֶם פְּנֵי לֵוִי - אתם לומדי

תורה, שבת לוי שבדורנו (רמב"ם הל' שמיטה פ"א), פועלים בלימודכם יותר מכל אחד. הַמְעַט מִכֶּם פִּי הַבְּדִיל אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם מְעַדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֲתֶכֶם אֵלָיו וגו' - מדוע אינכם מעריכים כראוי את גודל מעלתכם הכבירה להיות לומדי תורה, וּבְקִשְׁתֶּם גַּם פְּהַנְתֶּם?! - אתם מתפשטים עוד משרות וכיבודים ותפקידים, הרי עבודת ה' שבידכם גדולה מכל התפקידים שבעולם, שהרי כתר תורה עולה על כל הכתרים!...

נאה דורש ומקיים

וַיִּקַּח קִרְחָ (טז, טא) פֶּרְשָׁה זוּ יָפָה נְדָרְשָׁת (רש"י) נדרשה זו יפה נדרשת, אבל רק נדרשת... רבים יודעים לדרוש המחלוקת, אבל לא רבים גם מקיימים זאת למעשה... (תפוחי חיים)

המטה, הפרחים, והשקדים

האם מטה אהרן שהוציא שקדים היה עשוי עץ או אבן? | והאם השקדים היו מתוקים או מרים? | וגם: היכן נמצא המקל כיום?

בפרשת השבוע אנו לומדים (יז, יז-כח) את פרשת פריחת מטה אהרן. במדרשים ובמפרשים אנו מגלים כמה ידיעות נפלאות וחידושים פלאיים, שאינם מפורסמים לרבים.

מהיכן המקל?

במדרש רבה (יח, כג) מובאות שלש שיטות על מקורו של המטה שעליו צמחו השקדים: א. יש אומרים, שזה המטה שהיה ביד יהודה בן עקב, כאמור (בראשית לח, יח) 'זמטך אשר בידך'.

ב. יש אומרים, שזהו המטה שהיה ביד משה שבו עשה את המופתים במצרים, ועל מטה זה מובא בחז"ל (אבות ה, ו; פרקי דרבי אליעזר פרק נז) שהוא נברא בערב שבת בין השמשות, ונמסר לאדם הראשון, וממנו נמסר מאיש לאיש, עד יתרו שנטלו למדין אחר מיתת יוסף, והוא מסרו למשה. ג. יש אומרים שמשה רבינו נטל קורת עץ, ובקע אותו לשנים עשר נטרים, וכל שבט נטל נטר אחד, וגם מטה אהרן היה נטר מאותו קורה.

עץ או אבן?

בדרשות ר"י אבן שועיב, כתב שהמטה היה ענף של עץ שקד, ונעשה בו נס מיוחד, שעל אף שברוך כלל ענף של עץ שקד דרכו להתייבש לגמרי אחרי שזרתיים אותו, בלי להשאיר שום לחלחולית, כך שאינו יכול להצמיח פירות, בכל זאת צמחו בו פירות.

אמנם ראה באבן עזרא שאין זה מוכרח שהמטה היה ענף של עץ שקדים [שהרי היה כאן מעשה ניסים, ובדרך נס אפשר לשקדים לצמח גם על מטה אחר].

אמנם יש להעיר, שלפי השיטה שהיה זה המטה של משה רבינו, הרי יש דעה במדרש (שמו"ר ח, ג) שמטה זה היה עשוי אבן ספיריניון ולא של עץ, וצריך לומר שהסוברים שהיה זה מקל של עץ שקד, סוברים כדעה המובאת בוודא חדש (בשלח דף נא, א) שהמטה של משה היה עשוי עץ.

הפרחים נפלו?

מדברי רש"י (פסוק כג) מובא שלאחר שהפרחים נפלו מעל המקל אז נראו פירות השקדים, ונשארו רק שקדים בלי פרחים. אולם בדת עקנים מבעלי התוספות, כתבו שהיו של שני סוגי פרחים, מצד אחד היו פרחים שלא נפלו לעולם, ומצד שני היו פרחים שנפלו כדרך כל פרחי האילנות הנופלים לפני גמר הפרי. וההוכחה לכך, שהרי במסכת יומא (נב, ב) מובא שיאשיהו המלך גנו את 'מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה', משמע שהפרחים נשארו לעולם (וכ"כ שם בתוס' הרא"ש ובתוספות ישנים ובריטב"א).

אולם אפשר ליישב לדעת רש"י, שהפרחים אכן נפלו, ושמורו אותם למשמרת בפני עצמם, ויאשיהו גנו את המטה לעצמו והפרחים לעצמם.

מתוקים ומרים

עוד חידוש פלא כתב בדרשות ר"י אבן שועיב, בשם המדרש, שהשקדים שצמחו על צד ימין של המטה היו שקדים מתוקים, ואלו שצמחו על צד שמאל היו שקדים מרים, ובכל דור כאשר עוברים על רצונו של מקום, אותן של שמאל נעשים לחים והאחרים כמושים, וכשמקיימים רצונו של מקום, אותם של ימין לחים ושל שמאל כמושים.

פירות אחריים!

שיטה מיוחדת אנו מגלים בדברי רבי יוסף בכור שור, הכותב שיתכן ולא צמחו על המקל שקדים ממש, אלא פירות אחרים, רק מפני שצמחו בלילה אחד קורא אותם שקדים לשון מהירות.

בליעת המטות!

חידוש מפליא כותב בעל הטורים בפרשת וארא (שמות ז, יב) בשם המדרש, שכשם שמטה אהרן בלע את מטות חרטומי מצרים, כך גם בלע מטה אהרן את מטות הנשיאים בקודש הקדשים, וכשהוציאו את המטה אז חזר ופלטם, ולכן לא הוציאו שאר המטות פרחים.

ביד כל מלך

הנה מפורש בכתוב שהקב"ה אמר למשה (פסוק כח) 'הֲשֵׁב אֶת מִטֵּה אֶהָרֹן לְפָנֵי הָעֵדוּת, אֹלֶם מוֹבָא בַּמִּדְבָּר רֶבֶה יֵח, כג) שאותו המטה היה ביד כל מלך ומלך, עד שחרב בית המקדש ונגנז, ואותו המטה עתיד להיות ביד מלך המשיח. וצריך לומר שסובר המדרש, שהציווי להשיב את המטה לפני העדות בקודש הקדשים, היה רק בהיותם במדבר, אבל אחר כך היה אפשר להחזיקו בידי המלכים.

השקדים נגנזו?

אולם הרמב"ם כתב (הל' בית הבחירה ד, א) שמטה אהרן היה מונח גם בבית המקדש בקודש הקדשים על האבן שלפני הארון, ויאשיהו המלך גנזו במחילות שבנה שלמה המלך תחת בית המקדש.

לעומת זאת, המדרש תלפיות (עמוד כז) כתב, שיאשיהו גנו רק את המטה, אבל השקדים והפרחים נלקחו בידי חזקיהו המלך.

בסעודת משיח!

חידוש נשגב כותב הרמ"ע מפאנו (מאמר שבתות, מאמר ה') שבסעודת המשיח, יביאו לאכול את השקדים שגדלו במטה אהרן, וכיון שהם נחשבים כ'דברים שאינם באים מחמת הסעודה', יברכו עליהם בורא בורא העץ באמצע הסעודה. המשיח יברך עליהם בורא פרי העץ, ובוהו יפטור גם הפירות שהם משבעת המינים, כי השקדים הללו צמחו בקודש הקדשים ששם נושבת רוח מגן עדן, והם חשובים יותר משבעת המינים.

עוד כתב שם שמלך המשיח יברך 'שהחיינו' על אכילת השקדים, כיון שהם חרשים אצלו, וכולם יענו אחריו 'אמן'.

שליח בית דין

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֶבְיָרִם בְּנֵי אֶלְיָאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה וְגו' הַעֲיֵנִי הָאֲנָשִׁים הֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה (במדבר טז, יב-טז)

כבוד הדיינים

הגמרא במסכת מועד קטן (טז, א, לפי גירסת הגהת הב"ח) עוסקת בסדר הזמנת בעלי דין לבית דין. מברר רבא, מה המקור בתורה שהדיינים קובעים מקום למושב בית דין ושולחים שליח לבעלי הדין? כלומר שאין לדיינים לזלזל בכבודם וללכת בעצמם אל בעלי הדין, אלא גם בשליחת שליח הרי זה מהייב את בעלי הדין.

מתרצת הגמרא שהמקור הוא בפסוק וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֶבְיָרִם בְּנֵי אֶלְיָאָב.

הזמנה

שוב שואלת הגמרא ומה המקור שמזמינים את בעלי הדין? [כלומר, לא רק ששולחים שליח להודיע לבעלי הדין, אלא גם מזמינים אותם, עיי"ש

במפרשים], ומתרצת הגמרא שהמקור הוא בפסוק (טז, טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קָרָח אֶתְּהָ וְכָל עֲדֹתָךְ הֵיוּ לִפְנֵי ה' אֶתְּהָ וְהֵם וְאֶהְרֹן מִתּוֹךְ.

משה - שליח בית דין

בביאור ההוכחה מפסוקים אלו של פרשת קרח לענין שליח בית דין, מביא שם בנימוקי יוסף שני מהלכים בשם הראב"ד: א. משה רבינו היה שליחו של הקב"ה, שהרי זימן את קרח לפני ה' לדין, ומכאן שבית דין שולחים שליח להזמנה.

קרח - שליח בית דין

ב. משה רבינו היה הבית דין יחד עם הקב"ה, ושלח משה את קרח כשליח בית דין להודיע לכל עדתו שיהיו זוזומנים לדין לפני ה', ולא הלך משה בעצמו לכל עדת קרח להזמין לדין.

כללי רש"י

כללי ודרכי רש"י הק' בפירושו על התורה

אימתי מזכיר רש"י את המקור לפירושו?

בדרך כלל, אין דרכו של רש"י לציין את המקור לפירושו, אם כי לפעמים הוא כותב בלשון כללי 'דרשו רבותינו' וכו', אבל אינו מציין למקור מפורט ומדויק.

עם זאת, במקרים מסוימים רש"י מציין את המקור, ועלינו להעמיק ולהתבונן בכל המקומות הללו מדוע בחר רש"י דווקא כאן לחרוג ממנהגו ולציין את המקור. נביא כאן כמה כללים בענין זה שכתב בספר 'כללי רש"י' (פרק ח), מתוך משנתו של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש ז"ע - אימתי מציין רש"י את מקור דבריו:

א. רש"י מציין המקור במטרה שהלומד יוכל לייצן במקור הדברים, ובכך יתיישב לו קושי מסוים שעלול להתעורר בפירוש שרש"י מביא.

תולדות רש"י הק'

קורות חייו • רבותיו תלמידיו • חיבוריו

פרק י"ז - תלמידיו של רש"י [ג]

ג. מבכירי תלמידיו של רש"י היה רבינו שמעיה, שישב תמיד לפני רבו וכתב מפיו פירושים רבים. רבינו שמעיה היה ככל הנראה התלמיד הקרוב ביותר לרבו, הן בקבלת תורה מפיו, והן בכתיבת דברי תורתו ובגהת פירושו, ומשערים שהוא היה העורך של ספר הפרדס וספר תשובותיו של רש"י.

ד. עוד מגדולי תלמידיו של רש"י היה רבינו שמחה מוטרני, שחיבר את 'מחזור ויטרי', הכולל לקט של תפילות לכל ימות השנה, הלכות ומנהגים על סדר התפילה וקריאת התורה והמועדים, וכן פיוטים רבים (אם כי במשך השנים נוספו במחזור ויטרי עוד דברים שאינם מרבים שמחה, ואכמ"ל).

במחזור ויטרי מביא רבינו שמחה הרבה פסקים מבית מדרשו של רש"י, לדוגמא בסיומן ש"כ"א הוא מאריך אודות נוסח התפילה בראש השנה, ומסיים: 'זכן היה נוהג רבינו שלמה זצ"ל'.

גם רבי שמחה היה לימים מחותנו של רש"י, כאשר בנו רבי שמאל נשא את בת רבינו מאיר חתנו של רש"י.

תורתך שעשועי

פרפראות חידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או נדרים+

חידוד בפרשה

לחיים ולא למוות

היכן נוכח בפירוש רש"י בפרשתנו:

- א. סם המוות.
- ב. מלאך המוות.
- ג. בית הקברות.
- ד. שמה הופקרנו למיתה.
- ה. מיתה שלא מת בה אדם עד הגנה.

יוסיף דעת

שמועה זו נאה?

בתחילת פרשתנו כתב רש"י (טו, א):
 'יִצְחָק קָרַח - פְּרָשָׁה זוּ יִפָּה נְדָרָתָהּ בְּמִדְרָשׁ
 רַבִּי תַנְחומֵי, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, שְׁהָרִי אִמְרו
 בְּגִמְרָא (עירובין סד, א) 'כל האומר שמועה
 זו נאה, וזו אינה נאה - מאבד הונה של תורה'
 (ופירש שם רש"י, הונה של תורה - כבודה
 של תורה), ואם כן איך כתב רש"י שפרשה
 זו יפה נדרשת, הלא אסור לומר שמועה זו
 נאה וכו', וצ"ע.

כמונח בקופסא

חרמי כהנים

בפרשת השבוע, בתוך מנתנת
 הכהונה נאמר (במדבר יח, יד)
 'כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יְהוָה. נֶאֱחָזַת
 הַפְּרִשִׁיּוֹת בְּחֻמְשָׁה חֻמוֹשֵׁי תוֹרָה
 מביא רש"י שנחלקו רבותינו
 האם סתם חרמים להקדש ורק
 האומר 'הרי זה חרם לכהן' נותנו
 לכהן, או שמא גם סתם חרם ניתן
 לכהן. היכן הם דברי רש"י אלו?

יניק וחכים

שאלות מחכימות מתוך הפרשה

היכן נזכר פירוש רש"י בפרשתנו:

- א. שפאָלשׁ פֿרי הַגִּידָה גְּדוֹל, הָרִי זֶה כְּמוֹ יָלֵד שְׁנֵי־גְדוֹל.
- ב. אַח גְּדוֹל שְׁשֵׁמֹם בְּלָבוֹ לְרֵאשִׁית אֲזוּזֵי הַקֶּטֶן עוֹלָה?
גְּדוֹלָה.
- ג. שְׂדֵתְךָ וְאֶבְיָדְךָ הֵיוּ הָרִים לְתִנְקוּת קִטְנִים.

קטן הידוע

חידודים בתנבות ופסוקי הפרשה

- א. היכן בפרשתנו 4 מילים רצופות המסתיימות באות 'ק'?
- ב. היכן בפרשתנו ארבע מילים רצופות, שמשפרי האותיות שלהן
הוא בסדר עולה, 3 אותיות, 4 אותיות, 5 אותיות, 6 אותיות?
- ג. פרשת 'קרח' נקראת על שמו של אדם, צץ עוד 5 פרשיות
בתורה הקרויות על שם אדם?

פירונית

פרשת בהעלותך

יוסף דעת - בוכה למשפחותיו

בפרשת בהעלותך נאמר (במדבר יא, י) וישמע משה את העם
 בכה למשפחותיו, וכתב רש"י: 'ירבותינו אמרו, למשפחותיו
 - על עסקי משפחות, על עיריית הנאסרות להם, וצריך עיון,
 שהרי בשעת מותן נעשו כגרים, ואמרו בגמרא (אבות
 כב, א) שגר שנתגייר כקטן שנולד ממי ומותר לישא קרובי
 משפחתו שהיו קרוביו לפני שהתגייר, ואם כן, אדרבה, בקבלת
 התורה הותרו להם כל קרוביהם, ומדוע בכל על עסקי עריות
 שנאסרו להם?

להלן תקציר של חלק קטן ונבחר מתוך אלפי התשובות
 שנשלחו למערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

- א. כגור אריה כתב (בראשית מו, י) שמתן תורה לא נאמר
 בהם קטן שנולד דמי, כי הם הוכרחו לקבל התורה כאשר כפה
 עליהם הר כנגיית, ורק מי שנתגייר מעצמו ברצון נחשב כקטן
 שנולד, ולכן היו ישראל אסורים בקרוביהם.
- ב. הם בכו על העתיד שמאכן ולהבא יהיו אסורים להינשא
 לקרוביהם.
- ג. הכלל של גר שנתגייר כקטן שנולד דמי נאמר רק בגר הופקר
 בבת אחת מגוי לישראל, אבל בני ישראל נעשו גרים קמעה
 קמעה, כי התחילו גירותם כבר ביציאת מצרים, וכל פעם
 קיבלו עוד ועוד מצוות, נמצא שתמיד היו במצב של בני נח ובני
 ישראל, ולא היה זמן מסוים שאז נעשו כקטן שנולד (הגר"י
 ענג'לי).
- ד. לפי השיטה הסוברת שבני ישראל יצאו מכלל בני נח כבר
 מימי האבות, לא שייך בהם שנעשו כקטן שנולד במתן תורה,
 כי במתן תורה רק נכנסו יותר לקדושה אבל לא נהפך גופם מנח
 נח לישראל (הגר"י ענג'לי).

ה. גם גר שנתגייר אשר אין לו שייכות עם קרוביו, מדרבנן
 אסור לישא את קרוביו, שלא יאמרו באו מקדושה חמורה
 לקדושה קלה, ובכו על האיסור מדרבנן כי קיבלו עליהם גם
 איסורי דרבנן.

ו. גר שנתגייר כקטן שנולד דמי נאמר רק בסתם גוי משבעים
 אומות, אשר זרמת סוסים זרמתם וכאשר הם מתגיירים הם

נכנסים לעם הנבחר, אבל ישראל בני אברהם יצחק יעקב, גם
 לפני שקיבלו התורה היו זרע קדוש ועם הנבחר, בוודאי לא
 נאמר אצלם קטן שנולד דמי, כי אם כן נמצא שח"ו התנתק
 הקשר עם האבות הקדושים.

ז. רק כאשר אדם פרטי מתגייר אמרין קטן שנולד דמי, כי
 הוא מתנתק מאומותו וכנס לאומה הישראלית, אבל במתן
 תורה שכל כללות האומה הישראלית התגיירו יחד, לא נאמר
 כקטן שנולד דמי, אלא כולם נשארים בתוך האומה וקרובים
 זה לזה (מרח הגאון הגדול רבי שמואל איערבאך זצ"ל).

ח. כראב"ן (סי' נ"ח) כתב דוקא בכורים אמרין גר שנתגייר
 כקטן שנולד דמי, (ועי' בזה בכלי חמדה ויצא, ופרשת כי תצא,
 שו"ת בית יצחק אבהו"ז סי' ל) ולשיטתו כל הנשים נשארו
 אסורות ועל כך בכו, אך יש לעיין בזה, כי אמנם מצד האשה
 היא לא נחשבת לקטן שנולד, אבל האישי נחשב כקטן שנולד.

חידוד בפרשה - שלא יאמרו:

היכן כותב רש"י בפרשת בהעלותך:

- א. 'שלא יאמרו לאורח...'
- ב. 'שלא יאמרו לא נתגייר...'
- ג. 'אם כן יאמרו שצדקה...'
- ד. 'שלא יאמרו ישראל כשביל אחות...'

תשובות:

- א. רש"י במדבר כ, ב.
- ב. רש"י במדבר י, לא.
- ג. רש"י במדבר יא, כג.
- ד. רש"י במדבר יג, יב.

כמונח בקופסא - תיקוני סופרים:

על הכתוב בפרשת בהעלותך (במדבר יא, טו) ואל ארצה
 ברעתי, כותב רש"י: 'זהו אָרֶז מִתְקַיֵּי סוֹפְרִים בְּתוֹרַת לְכַנּוּי
 וְלִתְקוּן הַלְשׁוֹן, ע"כ. היכן עוד בחמשה חומשי תורה כותב
 רש"י "תיקון סופרים הוא זה?'

תשובה:

רש"י בפרשת וירא ברשייתו, ית, כב: 'ואברהם עודנו עומד לפני
 ה' וגו' והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם, אלא תיקון
 סופרים הוא זה.'

אם אתם רוצים להשיב שאלות או להצטרף לפרשת השבוע, אנא פנו אל: ts025002018@gmail.com או [02-500-5018](tel:02-500-5018)

פרי עטם של
לומדי תורה שבכתב

אהבת תורה

תורה שבכתב ושבעל פה

אני זוכה שנים רבות, ברוך ה', ללמוד את הדף היומי, במסגרת זו
 לומדים בשנה האחרונה מסכתות זבחים ומנחות וחולין. והנה בשנה
 האחרונה הצטרפתי, בעצת החברותא שלי, בכל יום לפני לימוד
 הגמרא גם ללימוד יומי בתורה- שבכתב עם פירוש רש"י, ולא יאומן כי
 יסופר כמה שלימוד הגמרא כרוך בהבנת הפרשיות, בפרט במסכתות
 מסדר קדשים, שלראשונה התחלתי להבין בצורה בהירה יותר הן
 את הגמרות בקדשים, והן הפסוקים, וממש רואים בחוש שיש הרבה
 סוגיות שמי שלא למד הפסוקים כראוי, לא יצליח להבין את הגמרא
 בבהירות הנכונה. אשריכם על פעולותיכם חובקות וזרועות עולם!

ברוב ברכות: עובדיה ק. בני ברק

תענוג שאי אפשר לוותר עליו

ברוך ה' התחלתי השנה מפרשת נח ללמוד יום יום את הלימוד היומי
 בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ומאותו היום פשוט 'התמכרתי'
 ללימוד קדוש ומתוק זה, אני לומד ונבחן יום יום, ואין אפילו יום
 אחד שאני מוותר על התענוג הזה, אפילו בימים שאני עסוק מאד או
 שיצאתי לנופש לא ויתרתי, ויצאתי עם החומש ונבחנתי דרך הטלפון,
 זה פשוט תענוג וסיפוק שאין כמותו. אני אברך כן 47 ואני שואל עצמי
 ולא מבין איך לא למדתי עד היום את פרשת השבוע חומש ורש"י מדי
 יום. אני מודה לבורא עולם על הזכות הגדולה שזכיתי לה השנה, ואני
 קורא בואת לכל מי שלא הצטרף עדיין: טעמו וראו כי מתוק הוא!

י. שקד

זכות התורה

שמות הזוכים בהגרלות
בפרשת נשא

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

נבחרים קבועים - 100 שנה: הרב אברהם דב אליצור - בני ברק, פוניבז' | הרב משה דיטש
 מודיעין עילית, | הרב דוד אחיון | אשדוד, תפארת ציון | סיכום יומי - 200 שנה: הרב
 שלמה יזמר - מודיעין עילית, עטרת שלמה | הרב הנוראי אביגל - ביתר עילית, עטרת
 שלמה | הרב חיים רובין - אופקים, שערי רמיזים | הרב משה יהודה רגוני - אלעד, תורה
 בתפארתה | הרב ישראל ויסנשטרן - עפולה, | הרב שמחה דוד רייזר - בני ברק, אמרי
 אש | הרב אברהם כהניאן - ירושלים, תורת דוד | הרב ציון טייטל - אלעד, הללו עבדי ה'
 הרב יצחק פיג - בני ברק, | הבה"ח אוריאל ברוך - ירושלים, קול יעקב | הבה"ח שלום
 רובין - מודיעין עילית, קול תורה | הבה"ח דוב קוט - ירושלים, תפארת ישראל - רוזן
 הרב אהלתן פילץ - מודיעין עילית, עטרת שלמה | הרב ישראל שניאור זלמן פרוש -
 ירושלים, היכל התורה | הרב מתינה בדיחי - בני ברק, כולל אברכים הרצליה | הבה"ח
 בן ציון וואלפין - ירושלים, | הרב אליהו רותן - בני ברק, פוניבז' | הרב יוסף אליאס -
 ירושלים, דרכי הוראה | הרב אפרים שמונה נויפלד - ירושלים, ירימ משה | הרב שמואל
 לובין - בני ברק, | הרב משה למברגר - ירושלים, אמשינוב | הרב משה שטרן - אלעד,
 וויניץ | הבה"ח אברהם יעקב ולס - בית שמש, תומכי תמימים | הרב יהודה לנדא -
 בני ברק, שערי הלכה | הבה"ח יוסף דיבר - ירושלים, אהל יוסף | הבה"ח יהודה שוורץ
 - חיפה, עטרת וויניץ | כמונח בקופסא - 150 שנה: הרב אפרים רכטשפר - ביתר עילית, |
 הרב דוד אבא רובין - מודיעין עילית, גרודנא | חידוד בפרשה - 100 שנה: הרב שמואל
 לוי - חולון, תפארת משה | הרב נתנאל שפירא - אלעד, עטרת שלמה | יוסיף דעת - 100
 שנה: הרב דניאל ווייס - בני ברק, בית דוד | הרב יהושע כהן - בני ברק, כולל הר"ן | מבחן
 גמרא - ש"ס ובלכתך בדרך: הרב אהלתן חלאני - בית שמש, מתוקבוק | מבחן הפטרה -
 גט ט"ן: הרב יעקב יוסף סולומון - ביתר עילית, דורשי ציון | מבחן שבועי 500 שנה: הבה"ח
 אברהם זנבר - אריאל, הר המור | הרב חיים קולסקי - ביתר עילית, דורשי ציון | הרב
 פנתלי ויידינג - אשדוד, | הרב שמחה גוגנהיים - צפת, ישיבת צפת

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

נבחרים קבועים - 50 שנה: יניק וחכים כמר אליהו אורליק - ירושלים, זכור | יניק וחכים
 כמר ברוך עובדיה - בני ברק, אמרי דוד | סיכום יומי - 50 שנה: הבה"ח יהודה אליהו - בני
 ברק, דרך התורה | יניק וחכים כמר גמליאל - ירושלים, לוכטר | יניק וחכים
 כמר יחיאל סם - מודיעין עילית, בעלזא | יניק וחכים כמר מרדכי קאהן - ירושלים,
 תורה העמק | יניק וחכים כמר ברוך מאנן - בית שמש, מתוקבוק | יניק וחכים כמר
 משה עקשטיין - גבעת זאב, בעלזא | הבה"ח אליעזר זיס - בני ברק, פוניבז' | הבה"ח
 שלמה ויינברג - ירושלים, בית אברהם סלונים | יניק וחכים כמר דוד דרגן - ירושלים
 חכמת שלמה | יניק וחכים כמר מיכאל מאיר לנג - צפת, אור מנחם | יניק וחכים כמר
 שמואל טייטל - ירושלים, דושניקיא | יניק וחכים כמר יעקב שליונגר - ביתר עילית, כמר
 מאה שערים | יניק וחכים כמר בנימין בלוי - מודיעין עילית, דרך אמת | יניק וחכים כמר
 יהושע נח קוגלמן - ביתר עילית, אור עולם | יניק וחכים כמר מושי קיסנר - מודיעין
 עילית, נתניבות התורה | יניק וחכים כמר שמעון רבינוביץ - ביתר עילית, תפארת התורה
 הבה"ח יהודה לוינר - ירושלים, חיי יצחק | הבה"ח נחום סאמעט - ירושלים, תולדות
 אהרן | יניק וחכים כמר יהודה אלעזר שולמן - בני ברק, נועם התורה | הבה"ח עמנואל
 חזקיה חרדי - ירושלים, פני יהושע | יניק וחכים כמר שלום מאיר יונינגרן - בני ברק,
 חזקיה חרדי | יניק וחכים כמר שמחה אייזנבך - מודיעין עילית, מאה שערים | מבחן
 בפרשה - 50 שנה: יניק וחכים כמר שמואל אייזנבך - מודיעין עילית, מאה שערים | מבחן
 שבועי - 100 שנה: יניק וחכים כמר יוסי ביינבאום - ירושלים, המסורה | הבה"ח עקיבא
 יוסף חשין - בית שמש

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':
02-500-2018

מארה"ב: 351-9881-1518 | מאנגליה: 0131-0613-4433

מקן הוצאה לאור | אגף 'שיעורי תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות
 וסגנונות | סיכומים ומכתבים | שטעויות תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | מילדטר יומי
 לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com

החשיבות שבקביעות: בכל יום יהיו בעיניך פחדשים!

נוגע ומפוסדם מפי סופרים וספרים, מאורי הדורות זיע"א
 על תועלת הרוחנית לנשמת אדם מלימוד קדוש ונשגב זה של
חומש ורש"י בקביעות דבר ביומו
 שהיא סגולה בדוקה למונה ויראת שמים, לקרבת אלוהים ומידות טובות וטוב ועוד

אל תישאר מאחור, אל תוותר על האור!

יוסיף דעת | חידודי תורה | כמנח בקופסא
על כל ספר ויקרא

כפי אשר למדו ושיענו, התעמקו וחידדו, פלפלו והשתעשעו, טרחו והשיבו רבבות אלפי לומדי ונבחי 'תורה שבכתב' להלן לקט קצר - מעט מזעיר מהמוני התשובות והפתרונות שהתקבלו במערכת במהלך השבועות האחרונים

יוסיף דעת

א. וקדשתו - כיצד?

בחומש ויקרא, בפרשת אמור כתוב (ויקרא כא, ח) וקדשתו פי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך. ורש"י כתב: 'קדוש יהיה לך - נהג בו קדשה, לפתח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון פסעוה'.

והנה במסכת נדרים (סב, א) שנינו: 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב, ותנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתחו ראשון, ולברך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון'.

ויש להקשות שתי קושיות:

א. מדוע רש"י בחומש לא הזכיר גם 'לטול מנה יפה ראשון'?

ב. שהרי רש"י שם במסכת סנהדרין פירש 'לפתחו ראשון - לקראו בספר תורה', ומדוע כאן בחומש כתב 'לפתחו ראשון בכל דבר'?

להלן תקציר של חלק קטן ונבחר מתוך אלפי התשובות שנשלחו למערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

א. קושיא אחת מתורצת בחברתה, שמושם שכתב רש"י 'בכל דבר' שוב אין צריך לכתוב לטול מנה ראשון.

ב. לגבי הקושיא מדוע לא הזכיר בחומש לטול מנה: רש"י בחומש מפרש את הדרשה על המילים 'קדוש יהיה לך', ולא על 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב', ולכן רש"י לא הזכיר ענין אכילה, אבל בגמ' שזה מובא על הכתוב 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב', שהוא ענין אכילה יש מקום להזכיר גם שיטול מנה ראשון.

ג. ידוע שרש"י על מסכת נדרים אינו מרש"י, כך שאין מקום להקשות גברא אגברא.

ד. פשוטו של מקרא אינו עוסק בקריאה בספר תורה, שאין חיוב קריאת התורה מן התורה, ולכן רש"י בפירושו על החומש לא הזכיר קריאה בספר תורה, אלא באופן כללי לפתחו ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה [ואף שברכת הנהיג מדרבנן, אך הכוונה שהמברך ראשון הוא גם אוכל ראשון, ומצד האכילה צריך לכבדו לברך ראשון].

ה. רש"י בחומש השמיט 'מנה יפה' כי זהו דין של 'ממון' או 'זכות הנאה', בעוד שפשוטו של מקרא עוסק על 'וקדשתו' - ענין של כבוד וקדושה (רא"ם; גור אריה).

ו. המהרש"א בנדרים שם כתב שנחלקו הראשונים מה הכוונה 'וקדשתו לכל דבר שבקדושה' האם רק בדברים של מצוות או גם בחלוקה של חולין. ורש"י בנדרים נקט כדעת הסבורים שהוא דווקא בדבר שבקדושה, ולכן פירש ראשון לקריאת התורה, וכן נוטל מנה יפה היינו רק בחלוקת לחם הפנים שהיא מצוה. אבל רש"י בפרשת אמור נקט שהוא גם בחלוקת חולין, ולכן פירש לפתחו ראשון בכל דבר (והיינו כפי תירוץ ג' שהפירושו במסכת נדרים אינו מרש"י, או נאמר שדרכו של רש"י במקום אחד לפרש כפי דעה אחת ובמקום שני כפי שיטה אחרת).

ז. בנחלת יעקב תירץ, שרש"י השמיט 'ולטול מנה יפה ראשון' משום שהסתפק האם הפסוק מדבר רק בכהן גדול כלפי אחיו הכהנים בחלוקת לחם הפנים, או רק בכהן הדיוט כלפי ישראל, ולכן השמיטו.

ב. מלח בשבת

בפרשת ויקרא כתוב (ויקרא ב, יג) על פל קרבנך תקריב מלח, ובגמרא (מנחות כא, א)

ויש להקשות, מדוע צריך ללמוד מפסוק מיוחד בתורה להתיר למלוח את הקרבנות בשבת, הרי מן התורה אין איסור במליחת בשר, כמו שמפורש גמרא (שבת עה, ב) 'אין עיבוד באוכלין'?

להלן תקציר של חלק קטן ונבחר מתוך אלפי התשובות שנשלחו למערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

א. לגבי החלבים שאינם אוכל גמור יש בהם איסור מליחה, וצריך פסוק מיוחד להתיר למלוחם (מחצית השקל ס' תצט, ועוד).

ב. אין צריך פסוק מצד איסור מליחה, אלא מצד שאחרי שמולח הריהו מקטירי הבשר על המזבח עם המלח, וצריך פסוק להתיר מלאכה הבערה ובישול כלפי המלח (מהר"ם מרוטנבורג). אך זה תלוי אם יש איסור ריבוי בשיעורין (שפת אמת).

ג. רק באוכל הראוי לבני אדם אמרין דאין עיבוד באוכלין, אבל בקרבן עולה שכולו כליל אינו נחשב כאוכל, ויש איסור מליחה בשבת לולי שהתירו הכתוב (רשב"א).

ד. אמנם אין איסור מצד עיבוד באוכלין, אבל עדיין יהיה איסור משום 'מכה בפטיש' ו'מתקן מנא' שהרי בלי מלח אסור בהקרבה, ועל זה צריך לימוד מיוחד שמתיר למלוח בשבת אפי' שעל ידי זה מתקן.

ה. מייירי באופן שצריכים לעשות מלאכה דאורייתא כגון שנגמר המלח וצריכים להביאו דרך רה"ה (מהר"ם מרוטנבורג הובא בהגהות רעק"א על הרמב"ם הל' זמנים פ"א ה"ה).

ו. עור הראש אין צריך הפשט, וצריך למולחו עם עור הראש, וצריך ריבוי כדי להתיר את מליחת העור של הראש (החפץ חיים בספרו ליקוטי הלכות מנחות כא, א ד"ה תקריב).

ז. איצטריך קרא להתיר למלוח את עור האליה שאין מפשיטים אותו ויש בו מליחה. ח. יש קרבנות שאינן מאכל, כגון קרבן עצים, ואיצטריך קרא להתיר למלוח העצים.

ט. המנחת חינוך (מוסק השבת פרק ה' קס"ח) כתב לתרץ, דהמולח בשר להוציא דם חייב משום מפרק, ובקרבנות יש אומרים שהמטרה במליחה היא להוציא הדם. וקמ"ל דהכא מצוה למלוח בשבת אף שמוציא דם.

י. עפ"י מה שכתב הט"ז שכל מה שמפורש בתורה להתיר אי אפשר לחכמים לגזור לאיסור, והרי מדרבנן יש עיבוד באוכלין, ולכן כתבה התורה במפורש שבקרבנות מותר למלוח שלא יבואו חכמים לגזור.

חידודי תורה

א. בגדים

שאלות:

היכן אנו מוצאים בחומש ויקרא:

- א. בגדים שלבשו אותם רק יום אחד בלבד.
- ב. בגדים שצריכים להיות קרועים.
- ג. בגד שצריך לקרוע חלק ממנו ולשרפו.
- ד. בגדים שהתירו עליהם שמן.
- ה. בגדים שהתלכלכו.
- ו. אנשים שנסרפו ובגדיהם לא נשרפו.

תשובות:

- א. בגדי כהן גדול ביוכ"פ, רש"י ויקרא טז, כג: 'והינחם שם - מלמד שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר'.
- ב. בגדי המצורע, בגדיו היו פרומים, רש"י

ויקרא יג, מה: 'פרומים - קרועים'.

ג. בגד שהתגלה בו נגע, רש"י ויקרא יג, נו: 'זקרע אתו - יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו'.

ד. ויקרא ח, ל: 'ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז על אהרן על בגדיו'.

ה. רש"י ויקרא ו, ד: 'שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד'.

ו. נדב ואביהוא, רש"י ויקרא י, ה: 'בכתנתם - של מתים מלמד שלא נשרפו בגדיהם'.

ב. לילה

שאלות:

היכן אנו מוצאים בחומש ויקרא:

- א. עופות הצועקים בלילה.
- ב. אדם שצריך לשלם שכרו במשך כל הלילה.
- ג. עבודה בבית המקדש שאפשר לעשות כל הלילה.
- ד. איסור עשיית מלאכה בלילה של יום הכיפורים.
- ה. שיעור שמן הדולק כל הלילה בחודש טבת.
- ו. לילה שאנשים לא יוצאים החוצה.

תשובות:

א. רש"י ויקרא יא, ז: 'כוס וינשוף - הם צואיטיש [כוס] הצועקים בלילה'.

ב. רש"י ויקרא יט, יג: 'בשכיר יום הכתוב מדבר, שציאתו מששקעה החמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה'.

ג. רש"י ויקרא ו, ב: 'הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה'.

ד. רש"י ויקרא כג, לא: 'או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום'.

ה. רש"י ויקרא כד, ג: 'זשיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר, והן כדאי אף ללילי תקופת טבת'.

ו. רש"י ויקרא כז, ד: 'בעתה - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות'.

ג. זהב

שאלות:

היכן אנו מוצאים בחומש ויקרא:

- א. שערות בגוון זהב.
- ב. מטמון של זהב.
- ג. זהב המעורר קטרוג.
- ד. ציץ הזהב.
- ה. שהמנורה והשלחן נעשו מזהב "טהור".

תשובות:

א. רש"י ויקרא יג, לו: 'זלמה צהוב דומה, לתבנית הזהב. צהוב, כמו זהוב אורכל"א בלעז [זהוב]'.

ב. רש"י ויקרא יד, לד: 'לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם'.

ג. רש"י ויקרא טז, ד: 'שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור'.

ד. ויקרא ח, ט: 'וישם על המזבחת אל מול פניו את ציץ הזהב'.

ה. רש"י ויקרא כד טו: 'המנרה הטהורה - שהיא זהב טהור... השלחן הטהור - של זהב טהור'.

ד. תנור

שאלות:

היכן אנו מוצאים בחומש ויקרא:

- א. קמח שמייבישם אותו בתנור.
- ב. מנחה הנאפית בתנור.
- ג. תנור שצריך לשבור אותו.
- ד. עשר נשים האופות בתנור.

תשובות:

א. רש"י ויקרא כג, יד: 'זקלי - קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור'.

ב. ויקרא ז, ט: 'וכל מנחה אשר תאפה בתנור'.

ג. ויקרא יא, לה: 'וכל אשר יפל מנבליכם עליו יטמא תנור וכוונת יתן'.

ד. ויקרא כו, כו: 'ואפיו אשר נשים לחמכם בתנור אפוד'.

כמנח בקופסא

א. בקרובי אקדש

שאלה:

בחומש ויקרא, בפרשת שמיני נאמר (ויקרא י, ג) ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אפבד, ופירש שם רש"י: 'כשהקב"ה עושה דין בפדיונים מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם פן פאלו, כל שפן פרשעים'.

היכן עוד בחמשה חומש תורה כתב רש"י דברים דומים 'שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא יראוי ומתקדש על הבריות'?

תשובה:

בפרשת חוקת: רש"י במדבר כ, יג: 'ויקדש בם - שמתו משה ואהרן על ידם. שכשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא יראוי ומתקדש על הבריות, וכן הוא אמר (תהלים סח, לו) נורא אלקים ממקדשך, וכן הוא אמר (ויקרא י, ג) בקרובי אקדש'.

ב. הכעס והטעות

שאלה:

בחומש ויקרא, בפרשת שמיני, נאמר (ויקרא י, טז) ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר וגו'. היכן באחת הפרשיות בחמשה חומש תורה, מביא רש"י פסוק זה, ורש"י כתב שם על כך, שלפי שכעס וקצף משה על אלעזר ואיתמר בא לכלל טעות?

תשובה:

בפרשת מטות, רש"י במדבר לא, כא: לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. וכן אתה מוצא בשמיני למלואים, שנאמר (ויקרא י, טז) ויקצף על אלעזר ועל איתמר, בא לכלל כעס, בא לכלל טעות'.

ג. לא תגזול

שאלה:

בחומש ויקרא, בפרשת קדושים נאמר (ויקרא יט, יג) ולא תגזול.

היכן בחמשה חומש תורה כתב רש"י שהעושה מעשה מסוים, מלבד מה שהוא עובר על 'לא תגזול' הוא עובר על עוד לא תעשה?

תשובה:

בפרשת שופטים, רש"י דברים יט, יד: לא תסיג גבול 'האלא כבר נאמר (ויקרא יט, יג) לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין'.

